

Sanja Vulić
Zagreb

O PJESNIČKOM JEZIKU I PJESNIŠTVU JOSIPA ŠIBARIĆA

UDK: 811.163.42'282(497.5 Tounj)
821.163.42.09-1 Šibarić, J.
Rukopis primljen za tisak: 24.09.2013.
Izvorni znanstveni članak
Original scientific paper

U radu se analizira jezik čakavskoga pjesnika Josipa Šibarića, koji svoj pjesnički jezik temelji na svom rodnom idiomu mjesta Tounja u središnjoj Hrvatskoj, koji pripada čakavskom ikavsko-ekavskomu dijalektu. Šibarićev se pjesnički jezik analizira na svim jezičnim razinama. Budući da pjesnički idiom nije u potpunosti istovjetan tounjskomu mjesnomu govoru, u radu se uspoređuju ta dva idioma. Također se analiziraju teme i motivi Šibarićeve pjesništva, te njihova usklađenost s pjesničkim izričajem.

Ključne riječi: Josip Šibarić, pjesništvo, čakavština, Tounj

Spominjanje čakavskoga narječja obično budi asocijacije na Istru, obalu i otoke, eventualno i na čakavce u dijaspori, dok se na čakavštinu u središnjoj Hrvatskoj često zaboravlja. Doduše, mnogi su naši kontinentalni čakavci pod većim ili manjim štokavskim utjecajem. Budući da će taj utjecaj neizbježno s vremenom bivati sve izraženiji, u središnjoj je Hrvatskoj sve snažnija težnja da se čakavski idiomi očuvaju barem putem pisane riječi. U novije je vrijeme zapažena pjesnička djelatnost Josipa Šibarića, rođenoga 1968. u čakavskom Tounju, nedaleko od Ogulina. Taj je pjesnik 2013. objavio zbirku pjesama *U meni junak*, s podnaslovom *Pisme tovunjske*. Šibarićev je pjesnički jezik temeljen na njegovu rodnom čakavskom tounjskom govoru, koji pripada ikavsko-ekavskomu dijalektu čakavskoga narječja. Teme i motivi u Šibarićevu pjesništvu velikim su dijelom u suglasju s njegovim dijalekatnim pjesničkim izričajem. O malim radostima nekadašnjega života na zemlji i oko zemlje govore nam npr. njegove pjesme *orij*; *grozje*; *jutro*; *čaj*. Premda se sa sjetom prisjeća vremena koje je zauvijek ostalo u prošlosti, Šibarić ne idealizira život na zemlji. Njegove pjesme nisu nekritički žal za prošlošću niti prezir prema sadašnjosti. O tom najbolje svjedoči pjesma *ča bolje je?* Da mu je

još uvijek u sjećanju mukotrpnost poljodjelstva pokazuju i pjesme *škrpel*; *jutarnje delo*; *hržulja*; *leto*. Upravo je težina rada na škrtoj zemlji i želja za lagodnijim životom rastjerala narod iz malih ruralnih sredina, pa u pjesmi *škrpel* Šibarić s tugom zapaža: *a sada nikega ni, rasipal se narod, a škrpel i dalje stoji*. Tema napuštene zemlje (iz različitih razloga) stalna je tema u hrvatskoj književnosti već više od pola tisućljeća. Dovoljno je sjetiti se pastira u Zoranićevim *Planinama* koji su tužni zbog svih onih koji su zbog turske invazije bili prisiljeni ostaviti svoju zemlju, pašnjake, polja i selišta. Kasniji odlasci bili su motivirani različitim razlozima, ali rezultat je uvijek bivao isti – napuštena zemlja. Čakavski pjesnik Ante Toni Valčić, rodom s otočića Ošljaka u Zadarskom kanalu (otočića na kojem su se u njegovu djetinjstvu radala djeca i išla u mjesnu školu, a sada se tamo samo ljetuje), svoju je čakavsku zbirku, koju je posvetio rodnomu otočiću, naslovio *Nikoga ni* (Zadar, 1998). Šibarićev vapaj i Valčićev vapaj su isti: *nikoga / nikoga ni*. Pjesnik Šibarić ipak želi vjerovati da ne će zauvijek biti tako, pa pri kraju pjesme *škrpel* budi nadu: *morda ki dojde? morda ... Zapušten vrt opjevan je u pjesmi bašća*, a pusta polja i pasišta u pjesmi *zaludan trud*. Međutim, Šibarić se u svom dijalekatnom pjesništvu ne ograničava samo na zavičajnu tematiku nego pjeva i o mnogočem drugom što zaokuplja njegovu misao. Tako je npr. kršćanske orijentacije pjesma *čuvar*, koja je posvećena anđelu čuvaru, zatim pjesme *pomoć* i *čekam Te*. Dio je pjesama nadahnut ljubavlju muškarca prema ženi, npr. *našpananost*; *ja sam samo pol sebe*; *strka*; *junak u meni*; *krivo misliš*; *si dani su tvoji*, također i pjesma naslovljena *č*. Poput mnogih pjesnika razmišlja o ljudskom životu općenito (pjesme *god*; *vura*; *prolaznost*). Šibarićeve pjesme u ovoj zbirci možemo nazvati i pjesmama nade, jer i kada trenutak koji prenose nije najljepši, uvijek ostavljaju nadu u promjenu nabolje. Osim u već spomenutoj pjesmi *škrpel*, to je osobito izraženo u pjesmama *lastavice* (jer puna lastavičja gnijezda simboliziraju život); *loše vrime* i *nad oblakom*.

Šibarić je za svoje dijalekatne pjesme namjerno birao jednostavan jezik. Zato od 70 njegovih pjesama (a upravo ih je toliko objavljeno u ovoj zbirci), čak 56 ima naslov koji se sastoji samo od jedne riječi, a usto još jedna pjesma ima naslov od jednoga slova. Jednorječni naslovi redovito su imenice, a tek iznimno neka druga vrsta riječi. Sadržajno se najvećim dijelom odnose na vremenske, atmosferske prilike, ili označuju stvari koje ga asocijativno vežu uz zavičaj.

Premda su pjesme napisane u slobodnom stihu, ponekad su sadržaj i ritam pjesme izvrsno usklađeni, kao npr. pri dočaravanju subjektivnoga doživljaja protjecanja vremena u prvim trima stihovima pjesme *čekam*, pa i u stihovima pjesme *dim*, ili pak pjesme *funtana*. Mnoge pjesme karakteriziraju zanimljivi neočekivani obrati u zadnjem stihu, koji čitatelja, nakon idiličnih opisa, vraćaju u manje idiličnu stvarnost npr. u pjesmama *prolom*; *peć*; *snig II.*, ili pak dočaravaju neku grotesknu pozu, npr. u pjesmi *kuzin*. Poput hrvatskih modernista, autor je ponekad sklon i pravim pjesmama ugođaja. Takove su npr. pjesme *noć*; *zalaz*, pa i pjesme *ćućak*; *kiša*; *radnički*. Njima možemo pribrojiti i pjesme sličice iz života običnoga čovjeka, mahom vedroga raspoloženja, npr. *kupanje*; *litnica*; *kruv*; *malin*; *zvon*; *divan*; *južina*; *kafa*; *ki su?*, također i vedre uspomene iz djetinjstva (npr. pjesme *baba*; *zima II.*; *Babine ruke*). Donosi i osobne dojmove o vremenskim (ne)prilikama (npr. pjesme *inje*; *pljusak*; *zima*; *zima III.*; *tuća*; *jugo*). Naglašenost osobne, subjektivne note u mnogim je

pjesmama izražena i formom. Takove pjesme počinju opisima u 3. osobi, a završavaju u 1. osobi, npr. pjesme *orij*; *grozje*; *prolom*; *peć*; *vrelo*; *baba*; *zvon*; *južina*; *jesen*.

Mnoge od Šibarićevih pjesama zaokružene su sličice u stihovima, što je ponekad i formalno izraženo na način da je naslov pjesme ujedno i zadnja riječ u pjesmi, npr. u pjesmama naslovljenim *violina*; *babine ruke*; *mamine oči*; *funtana* i dr.

I ovaj pjesnik ponekad poseže za metaforama, kao npr. *šare ambrele*. Ta je sintagma metafora za krošnje stabala (u pjesmi *snig*). U pjesmi *čekam*, u stihu *čas vura vrime drobi sitno*, tautologijom su obuhvaćeni glagol i imenica različitoga leksičkoga podrijetla, ali s istim temeljnim značenjskim semom: *drobi sitno*. Na taj se način intenziviralo željeno značenje bez uporabe pojačajnih riječi, ali također i bez nizanjanja riječi istoga korijena.

Naravno, pjesme u ovoj zbirci variraju po svojoj kvaliteti. Ima i takovih koje previše podsjećaju na suvremene šlagere, kao npr. pjesma *proliće*, koja počinje šlagerskim stihom *u meni nemir*. U pjesmi *jesen II*, također su zamjetni različiti utjecaji. Važno je napomenuti da su pjesme nastajale tijekom dužega razdoblja, pa je i to dijelom razlogom njihove različite kvalitete.

ZNAČAJKE ŠIBARIĆEVA PJSNIČKOG JEZIKA

S aspekta dijalekatne književnosti, ali i s jezikoslovnoga aspekta nedvojbeno je zanimljivo da je ovo prvo djelo koje je temeljeno na mjesnom tounjskom idiomu. Općenito se može reći da tounjski govor do najnovijega vremena nije bio nikoga osobito zainteresirao. Iznimkom je tek vrlo kratko dijalektološko izvješće jezikoslovaca Božidara Finke i Slavka Pavešića iz daleke 1963., naslovljeno "Izvještaj o dijalektološkom istraživanju u predjelu od Modruša do Tounja u Lici", objavljeno u Akademijinu *Ljetopisu*. U novije vrijeme doprinos poznavanju tounjskoga govora predstavlja diplomski rad Marije Trdić naslovljen *Iz fonologije govora Tounja*, koji je obranjen 2009. na Sveučilištu u Rijeci. M. Trdić navodi niz primjera ikavskoga, također i primjere s ekavskim refleksom jata u tom govoru. Dio istih primjera ekavizama nalazimo i u Šibarićevim pjesmama, npr. imenice *koleno* (npr. *a kolena klecaju*); *leto* (npr. *kad leto projde*); *mesto* (npr. *kadi jim je mesto*). Tomu možemo pribrojiti primjer infinitiva glagola *verovati* iz rada M. Trdić i sukladni Šibarićev prezentski oblik *verujem*. Od ostalih Šibarićevih ekavizama koji su u skladu s fonološkim zakonitostima čakavskoga ikavsko-ekavskoga dijalekta izdvajamo još npr. imenice *del* (u značenju: dio, npr. *drugi del*) i *zdela* (npr. u *prozirnim zdelam*), te glagol *delat* (npr. *moram delat*). Tomu dodajemo i Šibarićeve ikavizme realizirane po istoj fonološkoj zakonitosti, npr. imenice *dite* (npr. *dok sam bil dite*); *litnica*; *orij* (< *orēhv*) 'orah' (npr. *suva grana, od orija ili lipice*); *proliće* i *vrime* (npr. *da mi vrime brže projde*); neodređenu imeničku zamjenicu *ništo* 'nešto' (npr. u *sakem frtalju ništo*); sukladno u dativnom obliku *ničem* (npr. *ničem se smiju* 'nečemu se smiju'); zatim neodređenu pridjevsku zamjenicu *niki*, *-a*, *-o* 'neki, -a, -o', npr. *niko drugo vrime*; glagol *pivat* u prezentskom obliku *pivaju* (npr. *tice pivaju*) itd. Međutim, u Šibarića nalazimo niz primjera odstupanja od fonološkoga pravila ikavsko-ekavskoga refleksa jata, npr. u ekavskoj realizaciji prezentskoga oblika *ne treba* (potonja je možda pod utjecajem standardnoga jezika,

npr. *niš mi drugo ne treba*), ali češće u ikavizmima tipa *svit* (npr. *niki drugi svit*); *vitar* (npr. *vitar lagano nuna liste*); *zvizda* (npr. *i moja zvizda treperi*). Ipak, nije malen broj analoških odstupanja od spomenutoga pravila, npr. u umanjenci *zdelica* (analogijom prema *zdela*, npr. *zdelica s ostatkim domaće germe*), u prezentskom obliku *beli se* (analogijom prema pridjevu *bel*, *-a*, *-o*, npr. *beli se med retkom travom*). U Šibarića izostaje ikavizam *drivo* u značenju stablo (koji je inače čest u čakavaca), pa rabi realizaciju *drvo*, sa slogotvornim *r* (npr. *uz vodu drvo*). Također rabi izvedenicu *drven* (npr. *na drvenoj stalaži*).

U dijelu temeljno čakavskih govora s ikavsko-ekavskim refleksom jata u ogulinskom kraju, tj. u Ogulinu, Zagorju Ogulinskom, Desmericama i Ogulinskom Hreljinu, više se ne rabi upitno-odnosna zamjenica *ča*. Tounjski pak govor pripada skupini čakavskih govora toga kraja u kojima se još uvijek rabi zamjenica *ča*. Zbog toga Šibarić npr. piše: *ki zna ča; u košuljicam ča zazelene prste; ko ča i halja njegova bližići* itd. U dijalektologiji je već davno objašnjen postanak zamjenice *ča* od nekadašnje realizacije *č* + poluglas, u kojoj se iz poluglasa razvio samoglasnik */a/*. U svezi pak s česticom *ni* (tj. ikaviziranom niječnicom) poluglas se u većine čakavaca gubi, pa se govori *nič* 'nešto'. U Tounju pak, pod štokavskim utjecajem, u toj kombinaciji imamo primjer sa štokavskim razvojem u kojem *č* + poluglas dobiva deiktičko *to* (iz koje se sveže u štokavštini razvila zamjenica *što*), pa sukladno tomu tounjsko *ništo* (*ni* + *što*) jest štokavizam, npr. u Šibarića *u sakem frtalju ništo* 'u svakoj četvrtini nešto'. Tu je očit utjecaj govora obližnjih štokavskih doseljenika. Sukladno pak mnogim govorima čakavskoga ikavsko-ekavskoga dijalekta, i u tounjskom se rabi realizacija *niš* 'ništa', npr. u Šibarića *niš mi drugo ne treba*. Realizacija *niš* također se razvila iz kombinacije ikavizirane niječnice *ni* u kombinaciji sa *č* + poluglas, ali tu se nakon gubitka poluglasa dogodila promjena *č* > *š*, tj. *nič* > *niš* kao čakavska značajka.

Šibarićev je dijalekatni pjesnički izričaj u stanovitoj mjeri stiliziran te utoliko odstupa od stvarnoga jezičnoga stanja u tounjskom govoru i približava se normiranomu književnomu jeziku. Tako je npr. M. Trdić zabilježila u tounjskom govoru dvoglas *uo* (nastao zatvaranjem naglašenoga dugoga */o/*) u primjerima *pokuojna; puojti; duojti*. Šibarić pak piše: *kad ću konačno dojt doma; će l dojt tice*, tj. izostavlja spomenuti dvoglas. Isto tako, M. Trdić je samoglasnik */a/* koji je podrijetlom od nekadašnjega poluglasa zabilježila ne samo u instrumentalu zamjenice *ja*, tj. *manom*, te u riječima *maša* 'misa' (prema nekadašnjoj starocrkvenoslavenskoj realizaciji s poluglasom), *kadi* 'gdje' (sa samoglasnikom */a/* koji je odraz poluglasa, i samoglasnikom */i/* koji je odraz jata), zatim *malin* 'mlin'; *malinac* 'mlinac'; i dr., nego i u riječi *malinica* 'mlinica'. Šibarićev je jezik većim dijelom sukladan tim potvrđama iz govornoga idioma, ali ne u potpunosti. Sukladne su potvrde kao npr. *nad manom* 'nada mnom'; *pred manom* 'preda mnom' (npr. *nad manom stoji i čuva me*); *s manom* 'sa mnom' (npr. *stalno su s manom*); *maša* (npr. *jutrošnji zvon zove na mašu*); *kadi* (npr. *kadi jim je mesto*); *malin* (u naslovu pjesme); *malinac* (npr. *u malincu smeđi praj*); ali umjesto *malinica* u Šibarića je *mlinica* (npr. *u mrzloj vodi pod mlinicom*).

Poznato je da je nekadašnji inicijalni slijed fonema */v/* i poluglasa (tj. *v̄b*) u čakavštini imao različit razvoj. Većina Šibarićevih primjera pokazuje nam razvoj u tounjskom govoru. U oblicima nekadašnje pridjevske zamjenice *vsa*, *vse* (< *v̄b̄sa*, *v̄b̄se*, u značenju: *sva*, *sve*) nije se nakon gubitka poluglasa dogodilo premetanje *vs* > *sv* nego se reduciralo */v/* iz

inicijalnoga skupa, tj. razvoj je bio *vs > s*, npr. u Šibarića *sa sreća* 'sva sreća', tj. 'srećom'; *dal bi se* 'dao bi sve'; *se dalje* 'sve dalje'; *oblaki sī farb* 'oblaci svih boja'; *saki u svojem* 'svatko u svojem'; *u sakem* 'u svakom'; *sakudaj belina* 'svukud, svuda, svugdje bjelina'.

Nakon ispadanja poluglasa, reducirao se i inicijalni fonem /v/ ispred suglasnika u primjermima tipa *torak* (< *vtorak*) 'utorak', npr. u stihu *torak je vrime kad najradije pivaš*; u glagolu *zet* (< *vzet*) 'uzeti', npr. u perfektu *ko da je zela ništo mīlo*; u prilogu *čer* (< *včer*) 'jučer', npr. *ko da sam čer na nju gledal*. To je značajka sjeverozapadne čakavštine kojoj tounjski idiom pripada. S druge strane, kao u štokavskom narječju, danas se gotovo redovito rabi prijedlog *u* kao odraz promjene *vъ > u*, pa je tako i u Šibarića, npr. *u škurini Te čekam*; *u sebi željim* i dr. Blago odstupanje dijalekatnoga pjesničkoga izričaja od tounjskoga idioma i približavanje normiranomu književnomu jeziku pokazuje nam Šibarićev prilog *unutri* 'unutra' u stihu: *a unutri ništo stišće*. Naime, M. Trdić je u tounjskom govoru zabilježila ispadanje inicijalnoga *v* (< *vъ*) ispred fonema /n/, dok je u potonjem Šibarićevu primjeru razvoj *vъ > u*.

U skladu s tounjskim govorom Šibarić rabi riječ *sobota* 'subota', npr. u stihu *sobota je dan kad dugo spiš*. Premda je samoglasnik /o/ kao odraz nekadašnjega praslavenskoga stražnjega nosnoga samoglasnika uobičajena značajka velikoga dijela kajkavskih dijalekata, u tounjskom govoru realizacija *sobota* nije rezultat kajkavskoga utjecaja. To je, naime, jedini naziv dana u tjednu koji nije praslavenskoga nego hebrejskoga podrijetla, a u čakavskim je govorima prihvaćen preko starocrkvenoslavenskoga, gdje je opet, preko kršćanstva, bio posuđenica iz balkanskoga latiniteta (lat. N mn. *sabbata*). Iz toga latinskoga množinskoga oblika razvila se staroslavenska inačica *sobota*. Zbog toga nije začudno što realizaciju *sobota* nalazimo i u čakavskim ikavsko-ekavskim govorima koji su prostorno udaljeni od kajkavaca, npr. u pojedinim mjesnim govorima na zadarskom otočju (npr. u govoru starijega naraštaja u Velom Ižu na otoku Ižu te u Preku na Ugljanu, također u govoru starijega naraštaja).

Nekoliko je primjera s promjenom boje stražnjega samoglasnika u zatvorenom pravcu ispred nosnoga fonema, i to u posuđenicama, npr. *bumba* (< *bomba*) u značenju 'kugla', npr. *ognjene bumbe*; *bumbon* (< *bombon*), npr. *baca bumbone*; *funtana* (< *fontana*). Slijed *ri* ostvaruje se u tipično čakavskom leksemu *crikva* 'crkva', npr. *do cimitera i crikve*. Međutim, kao odnosni pridjev Šibarić rabi štokavizam *crkveni*, npr. *na crkveni okni*.

Dočetni fonem /l/ u tounjskom se idiomu dosljedno čuva, pa je tako i u Šibarića, npr. u oblicima glagolskoga pridjeva radnoga kao što je *došal* 'došao', npr. *kuzin se došal dragat*; *nakrivil* 'nakrivio'; *dignul* 'dignuo', npr. *nakrivil glavu i dignul capu*; *ostal* 'ostao', npr. *ja bi radije ostal spat*; *šal* 'išao', npr. *kada je narod cestom šal*. Tako je i u pridjevima, npr. *debel* 'debeo', npr. *debel smij*; *mil* 'mio', npr. *da sam ti mil*; *topal* 'topao', npr. *topal kolač*, a također u imenicama, npr. *anđel* 'anđeo', npr. *moj anđel*; *del* 'dio', npr. *drugi del mene*. Dio istih primjera navodi i M. Trdić kao potvrde iz tounjskoga govora: *šal*, *debel*, *topal*, *anđel*.

Čestica *kaj* (u značenju 'kao') deiktična je riječ koja se može susresti u čakavskim govorima u ogulinskom području koji su očuvali upitno-odnosnu zamjenicu *ča* (npr. u Oštarijama), pa ju sukladno tomu ponekad rabi i Šibarić u svojim pjesmama, npr. *č kaj čavli*; *koraki kaj gora*. Međutim, u ovoga se pjesnika istodobno susreće inačica *ko* u tom značenju, koja je posljedica kontrakcije oblika *kao > ko*, npr. *ravna ko svića*; *č ko čekanje*; *ko da < kao da* i dr., što je nedvojbeno u tom idiomu noviji štokavski utjecaj.

Od sveze *ne imat* kao negacije glagola *imat* nastao je oblik *nimat*, pa npr. u pjesmama susrećemo prezentski oblik *nimam*. Sukladnu je pojavu u tounjskom govoru zabilježila i M. Trdić.

Stari rotacizam, tj. promjena *že > re* realizira se u prezentskim oblicima glagola *moć*, npr. u Šibarića u niječnom obliku *ne morem*. Takav tip rotacizma značajka je čakavštine općenito, pa ga je zabilježila i M. Trdić u tounjskom govoru, kao i analoški rotacizam u prilogu *morda* 'možda', kojega također rabi i Šibarić. Prilog *morda* susreće se i onim temeljno čakavskim govorima u ogulinskom kraju u kojima se ne rabi zamjenica *ča* nego *kaj*.

Rijetkim tipično kajkavskim osobinama u čakavskim govorima i ostalim govorima s čakavskom osnovicom u ogulinskom kraju pripada protetsko *v-* ispred samoglasnika */u/*, npr. u Šibarića *vura* (< *ura*); *vuha* (< *uha*, kao ostatak nekadašnjega duala, danas u množinskom značenju 'uši'), npr. *naćulil vuha*; *zavuzlani* (< *za + vuzlani*, s razvojem *uzlani > vuzlani*). Ta proteza ne obuhvaća prijedlog *u* ni prefiks *u-* koje, kako je već navedeno, karakterizira razvoj *v̂ > u*. Premda protetsko *j-* poznaju i kajkavci, tu osobinu u tounjskom govoru valja smatrati čakavskom značajkom, npr. *južina* (< *užina*, u značenju 'objed'); *jopet* (< *opet*). Obadva protetska glasa karakteriziraju tounjski govor, pa ih je, sukladno tomu, zabilježila M. Trdić u svom radu. Protetsko *j-* Šibarić ne rabi dosljedno, pa u pjesmama susrećemo i primjere tipa A jd. *iglu* (prema N jd. *igla*) ili pak oblik glagolskoga pridjeva radnog *iskale*.

Kao rezultat štokavskoga utjecaja izostaje u tounjskom idiomu fonem */h/*, kao i inače u čakavskim govorima ogulinskoga kraja, npr. u Šibarića na početku riječi *lad* (< *hlad*); *lače* (< *hlače*); *rastić* (< *hrastić*) i na kraju riječi (obično u nastavku, tj. relacijskom morfemu), npr. *pitomi plodov* (< *pitomih plodov*); *oko nji* (< *oko njih*); *s okresani gran* (< *s okresanih gran*); *šari papirićev* (< *šarih papirićev*); *lipo ji je gledat* (< *lipo jih je gledat*); *čez nji i preko nji* (< *čez njih i preko njih*). Redukcija fonema */h/* susreće se i unutar riječi, npr. u *plenatem lončiću* (< u *plehnatem lončiću* 'u limenom lončiću'); *plata* (< *plahta*, npr. *petkom se plate tvoje bele*); *dane* (< *dahne*, u značenju 'miriše', npr. u *malincu smeđi praj dane* 'miriši smeđi prah, tj. kava u mlincu'). Redukcija međusamoglasničkoga */h/* u sredini riječi ponekad uvjetuje umetanje međusamoglasničkoga */j/* na tom mjestu, kako bi se izbjegao zijeve, npr. *od straja* (< *od straa* < *od straha*); *dok se čijalo* (< *dok se čialo* < *dok se čihalo*); *vurmajer* (< *vurmaer* < *vurmaher* < *urmaher* u značenju 'urar', prema njem. *Uhrmacher*). Tako nastalo */j/* ponovo se susreće u polaznom obliku pojedinih imenica kao plod analogije prema ostalim padežnim oblicima, npr. *orij*; *smij*; *praj* (s razvojem N jd. *orih*, *smih*, *prah* > N jd. *ori*, *smi*, *pra*, odatle G jd. *oria*, *smia*, *praa* > G jd. *orija*, *smija*, *praja*, pa odatle analogijom N jd. *orij*, *smij*, *praj*). Naš pjesnik u tom nije u potpunosti dosljedan, pa nalazimo i primjer *maše u prah*. Nemali je i broj primjera u kojima redukcija međusamoglasničkoga */h/* u sredini riječi uvjetuje umetanje međusamoglasničkoga */v/* na tom mjestu, npr. *tira muve* (< *tira mue* < *tira muhe*); *suva grana* (< *sua grana* < *suha grana*); *kuvano vino* (< *kuano vino* < *kuhano vino*). Tako nastalo */v/* također se ponovo susreće u polaznom obliku pojedinih imenica kao plod analogije prema ostalim padežnim oblicima, npr. *kruv*; *trbuv* (s razvojem N jd. *kruh*, *trbuh* > N jd. *kru*, *trbu*, odatle G jd. *krua*, *trbua* > G jd. *kruva*, *trbuva*, pa odatle N jd. *kruv*, *trbuv*). I inače međusamoglasničko umetnuto */v/* nije strano tounjskomu idiomu. Susreće se i u samom imenu mjesta Tounja te sukladno tomu u izve-

denicama od toga ojkonima. Tako i Šibarić u podnaslovu svoje zbirke rabi ktetik *tovunjske*. Ima i primjera s očuvanim /h/ na početku i u sredini riječi, npr. *hržulja* ‘raž’; *hrđavi cagri* ‘hrđave kazaljke’, *hrđavi čavli*; *nahereno*; *prhnulo je*. Ti su Šibarićevi primjeri u skladu s tounjskim govorom, u kojem je M. Trdić zabilježila sukladnu fonemsku distribuciju. Ipak ima i određenih razlika. Tako je npr. M. Trdić u tounjskom govoru zabilježila samo realizaciju *iža*, dok Šibarić bilježi *iža* (npr. *govorimo o starimi ižami*; *pred ižom*) i *hiža*, kao dvojnost svojstvenu njegovu pjesničkomu jeziku. Isto je tako, prema zapisima M. Trdić, u tounjskom govoru *vuo* (u značenju ‘uho’), a u Šibarićevu pjesničkom jeziku nalazimo realizaciju s očuvanim /h/ u obliku *vuha*. M. Trdić je zabilježila imperativni oblik *ote* (u značenju ‘hodite’), a Šibarić u svom pjesničkom jeziku glagolsku imenicu *hod*.

Fonem *lj* se u Šibarićevu pjesničkom jeziku ne depalatalizira, npr. *veselje*; *zemlja*; *pljusnut*. Prezentska realizacija *željim* koju rabi Šibarić, mogla bi biti starija pojava u tounjskom idiomu jer se realizacije toga tipa susreću i kod Hrvata u polutisućljetnoj dijaspori u austrijskom Gradišću i zapadnoj Mađarskoj. Palataliziranje fonema /ll/ ispred samoglasnika /i/, tj. promjenu *li* > *lji* nalazimo i u Šibarićevim glagolskim oblicima tipa *voljiš*, odnosno oblicima glagolskoga pridjeva radnoga tipa *voljila*. Jednačenjem pak po mjestu tvorbe nastali su prefigurirani glagoli *ižljivat* (< *izljivat* ‘izlijevati’) i *žljivaju se* < *zljivaju se* ‘slijevaju se’. Promjena *li* > *lji* obuhvaća i pojedine posuđenice, npr. *kegljin* (u značenju: ‘žličnjak, knedla’, prema njem. *Kegel* ‘okruglo tijelo, lopta i sl.’). Analogno palataliziranje fonema /n/ ispred samoglasnika /i/, tj. promjenu *ni* > *nji* nalazimo u umanjenici *šnjitica* s tuđom osnovom (prema njem. *Schnitte* ‘mala kriška’).

U govorima ogulinskoga kraja nije zbog štokavskoga utjecaja očuvan stari inicijalni skup *čr-*. Sukladno tomu je i M. Trdić u tounjskom govoru zabilježila promjenu *čr* > *cr*. Zato nije začudno što i u Šibarićevim pjesmama nalazimo realizacije tipa *crnina*.

U Šibarićevu pjesničkom jeziku nalazimo čakavske primjere s razvojem fonema /j/ od primarnih praslavenskih, kao i od sekundarnih suglasničkih skupina *dj*, što je uobičajeno u čakavštini, npr. *sajav* ‘čađav’, *tuje doba* (< *tudje doba*); *grozje* (< *grodje*). Primjere s takovim razvojem zabilježila je i M. Trdić u svom radu o tounjskom organskom idiomu. Štokavski se pak utjecaj zamjećuje u Šibarićevu glagolu *svađat se* (< *svadjat se*). Također se štokavskim utjecajem može smatrati provedeno jotiranje u imenici *ćedan* (< *tjedan* < *ṭjedan*), npr. *a ćedni idu*. Potonja je realizacija karakteristična za sve čakavske, odnosno za sve govore s čakavskom osnovicom ogulinskoga kraja, pa sukladno tomu i za tounjski govor, kao i za Šibarićev pjesnički idiom.

Čakavska su značajka Šibarićeva pjesničkoga jezika i realizacije sa suglasničkim skupinama *šč* i *žđ* na mjestu nekadašnjih starih praslavenskih skupova, npr. *ščap*; *moždani*. Sukladne primjere sa suglasničkom skupinom *šč* zabilježila je i M. Trdić u tounjskom govoru.

Sukladno čakavštini, u Šibarićevu je pjesničkom jeziku reduciran prvi od dva susjedna inicijalna plozivna fonema, npr. *tice* (< *ptice*); *tičice* (< *ptičice*), a isto tako i inicijalni ploziv iza kojega slijedi afrikat, npr. *čele* (< *pčele*). Šibarićeva realizacija množinskoga oblika *noti* (< *nokti*), s redukcijom prvoga suglasnika iz skupa *kt*, također je čakavska značajka. Ta se fonološka promjena događa zbog različitoga stupnja napetosti dvaju susjednih suglasnika. Stara je čakavska značajka i izostanak sonanta /v/ iza fonema /t/ u primjerima kao

što je Šibarićev *četrtak* (< *četvrtak*), tj. najčešće između /t/ i slogotvornoga r. Analogne je primjere u tounjskom govoru zabilježila M. Trdić. Tu je i Šibarićev prilog *najzanje* (< *najzadnje*).

U Šibarića nalazimo redukciju fonema /t/ iz dočetnoga suglasničkoga skupa *st* u sufiks -*najst* glavnih brojeva druge dekade, npr. *šesnajs* (< *šesnajst*). Inače su brojevi druge dekade sa sufiksom -*najst* jedna od prepoznatljivih značajki čakavskoga ikavsko-ekavskoga dijalekta.

Kao značajku tounjskoga čakavskoga govora M. Trdić navodi slabljenje napetosti afrikate /č/ kao zadnjega fonema u nekom od zatvorenih slogova u riječi, što rezultira zamjenom toga fonema frikativom /š/. U Šibarićevoj zbirci takav je npr. pridjev *svetašnji* (< *svetačnji*).

Šibarićeva glagolska imenica *šapćanje* rezultat je analogije prema prezentskim realizacijama *šapćem*, *šapćeš* ... Ta se analogija susreće i u drugim čakavskim govorima u ogulinskom kraju.

Jednačenje po mjestu tvorbe, ponajprije u kombinaciji susjednih nepalatala i palatala, u Šibarićevu se pjesničkom jeziku događa i na tvorbenom šavu, npr. na granici prefiksa i tvorbene osnove *izljivat* (< *izljivat* 'izlijevati'); *šljivaju se* (< *sljivaju se* 'slijevaju se'), a također i na granici tvorbene osnove i sufiksa, npr. *smržnjeno* (< *smrznjeno* 'smrznuto'). Sukladno se jednačenje po mjestu tvorbe događa i u sandhi položaju, npr. *š njim*, *š njimi* (< *s njim*, *s njimi*, potonje u značenju 's njima'). U sandhi se položaju susreće i jednačenje po zvučnosti, npr. *z gran* (< *s gran*).

Izostanak sibilizacije u Šibarića je redovit, npr. u N mn. imenica muškoga roda *koraki*; *oblaki*; *vojniki*; *znaki*; *zvuki*. Isto je stanje M. Trdić zabilježila i u tounjskom govoru.

Šibarićev tounjski pjesnički jezik karakteriziraju i različiti tipovi navezaka te različite deikse uz priloge, npr. *danaska*; *takor*; *kudaj*; *tudaj*; *sakudaj*.

Množinski oblici jednosložnih imenica muškoga roda u Šibarića su redovito kratki, npr. N mn. *dlani*; *listi*; *mrazi*; *oblaki*; *plodi*; *svati*; *znaki*; *zvuki*. Takav tip oblika zabilježila je i M. Trdić u tounjskom govoru.

U oblicima G mn. muškoga roda uobičajen je u Šibarićevim pjesmama nastavak -*ov*, npr. *od grijov*; *oko grozdov*; *pitomi plodov*; *plačov*; *prez zvukov*; *svoji strahov*. Rjeđe su u ovoga autora realizacije s nastavkom -*ev* iza nepčanika, npr. G mn. *šari papirićev*. Sukladno je alternaciju zabilježila je i M. Trdić u tounjskom govoru. U Šibarića još u obliku G mn. muškoga roda susrećemo nastavak -*i*, ali iznimno, npr. *kuliko puti*.

U govorima s čakavskom osnovicom u ogulinskom kraju uobičajen je nastavak -*i* u L mn. imenica muškoga i srednjega roda. U Šibarićevim pjesmama također nalazimo takav nastavak u L mn. srednjega roda, npr. *na crkveni okni*; *na leđi*. Međutim, u ovim se dijalekatnim pjesmama u L mn. usporedno susreće i nastavak -*im* i u muškom, npr. *na štokrlim* (prema Njd. m. r. *štokrl*, G jd. *štokrla*) i u srednjem rodu, npr. *u vuhim* 'u ušima'. Nastavak -*im* u L mn. muškoga i srednjega roda može se smatrati postupnim novoštokavskim utjecajem.

Isto je tako u temeljno čakavskim govorima u ogulinskom kraju uobičajen nastavak -*i* u I mn. imenica muškoga roda. U Šibarića je taj nastavak čest, npr. *pod tvojimi prsti*; *s prsti*. Međutim, usporedno rabi i nastavak -*im* u tom obliku, npr. *pod prstim*; *s praporkim*. Te

postupne promjene nedvojbeno pokazuju novoštokavski utjecaj koji u konačnici rezultira ujednačavanjem lokativnih i instrumentalnih oblika.

Šibarićeve imenice ženskoga roda i-sklonidbenoga tipa imaju u I jd. nastavak *-om*, npr. *pred pećom*. To je stari nastavak u I jd. imenica i-sklonidbe u kontinentalnom poddijalektu čakavskoga ikavsko-ekavskoga dijalekta, kojemu pripada i tounjski govor.

U obliku G mn. imenica ženskoga roda e-sklonidbenoga tipa nastavak je dosljedno *-ø*, npr. *preko bleđi brojak* 'preko blijedih brojki, brojaka'; *preko tanki žic; rožic; svoji pisam* 'svojih pjesama'; *z gran; zujenje čel*. U tounjskom govoru, prema zapisima M. Trdić, taj se nastavak može susresti u G mn. svih triju rodova.

Nastavci za L mn. ženskoga roda u razmatranim pjesmama nisu dosljedni. Prevladavaju oblici s nastavkom *-a*, tipičnim za govore s čakavskom osnovicom u ogulinskom kraju, npr. *na trka; po lokva; u gacija* 'u akacijama'; *u suvi ruka* 'u suhim rukama'. Zanimljivo je da Šibarić ponekad rabi nastavak *-am* u L mn. ženskoga roda, tj. nastavak koji je u govorima s čakavskom osnovicom ogulinskoga kraja inače uobičajen u D mn. ž. r. Šibarićeve lokativne realizacije su: *u košuljicam; u prozirnim zdelam*. Imenica plurale tantum ženskoga roda *lače* također u lokativu ima nastavak *-am*: *u svetašnji lačam* 'u svečanim hlačama, u hlačama koje se nose za blagdan'. Usto ponekad rabi nastavak *-ami* u L mn. ženskoga roda, tj. nastavak koji je u temeljno čakavskim govorima ogulinskoga kraja inače uobičajen u I mn. ž. r. Šibarićeve lokativne realizacije su npr. *govorimo o starimi ižami; treperi u krošnjami*.

Instrumentalni oblik osobne zamjenice *oni*, tj. za 3. osobu množine, ima nastavak *-i*, npr. *pod njimi; š njimi*. Tako je i inače u čakavskim idiomima ogulinskoga kraja. Šibarić rabi upitno-odnosnu, tj. neodređenu imeničku zamjenicu *ki* za živo (u značenju 'tko'), npr. *do ki zna kad* 'do tko zna kad'; *ki zna ča* 'tko zna što'. Usto je i neodređena pridjevna zamjenica *ki, ka, ko* 'koji, koja, koje' uobičajena u čakavštini toga kraja, pa ju susrećemo i u Šibarićevim pjesmama, npr. u A jd. ženskoga roda *nad ku je skoro došlo sunce*; u I mn. ženskoga roda *grane pod kimi čekam da mi vrime brže projde*. Prijedložna sveza *pod kimi* 'pod kojima' potvrđuje i nastavak *-i* u I mn. zamjeničko-pridjevne sklonidbe. Obje uporabe, tj. uporaba neodređene imeničke i uporaba neodređene pridjevne zamjenice *ki* karakteristične su za govore s čakavskom osnovicom u ogulinskom kraju. Sukladno tomu, zabilježila ih je i M. Trdić u tounjskom govoru. Složena neodređena imenička zamjenica *niki* u Šibarićevim pjesmama ima dva različita značenja: 'netko' i 'nitko', npr. *ko da niki ozgor izljava pune hampere* 'kao da netko odozgor izljava puna vjedra vode', te *niki ji ne kosi* 'nitko ne kosi', također u ostalim padežnim oblicima, npr. *al nikega ni da se zaminimo* 'nema nikoga da se zamijenimo'. Složena neodređena imenička zamjenica *saki* u ovim se pjesmama susreće u značenju 'svatko', npr. *saki u svojem* 'svatko u svojem', G jd. *sakega zla* 'svakoga zla'. Šibarić također rabi staru posvojnu zamjenicu ženskoga roda koja se razvila od genitivnoga oblika *nje* zamjenice *ona*, npr. *ne bi pokrenule njeje zvrke* 'ne bi pokrenule njezine zvrkove'; *njeje lasi*. Tako nastala posvojna zamjenica deklinira se, npr. *u njejoj bašći*. Taj tip posvojne zamjenice M. Trdić je zabilježila u tounjskom govoru u oblicima svih triju gramatičkih rodova: *njeji, njeja, njeje*.

U pridjevsko-zamjeničkoj sklonidbi dosljedna je uporaba nastavka *-ega* u genitivu i akuzativu, npr. *od gnjilega; do novega dogovora; maminega toplega sunca; a sada nikega*

ni. Sukladno tomu, u D i L nastavak je *-em*, npr. *ča se takvem vrimenu vesele; na gospodskom stolu; na jednom kraju; na škurem platnu; po potnem oknu* 'po vlažnom prozoru'. Takav tip nastavaka u pridjevsko-zamjениčkoj sklonidbi karakterističan je za sve govore s čakavskom osnovicom u ogulinskom kraju.

Šibarićevi su komparativi uglavnom isti kao u normiranom hrvatskom književnom jeziku, npr. *trun veći, trun stariji*. Odstupanja su rijetka, npr. komparativ pridjeva *mek* tvori se sufiksom *-lji*: *meklji*.

U temeljno čakavskim govorima ogulinskoga kraja infinitiv se rabi bez dočetnoga *-i*. Tako je i u Šibarićevim pjesmama, npr. *dignut; spustit*. Primjer *dignut* pokazuje da se u osnovi glagola II. vrste ostvaruje slijed *-nu-*, što je čakavska značajka. Stara značajka čakavskih govora ikavsko-ekavskoga dijalekta jest tvorba glagolskoga pridjeva trpnoga sufiksom *-jen* od glagola 3. razreda I. vrste, zatim od glagola II. vrste i dijela glagola IV. vrste. U Šibarićevim pjesmama nalazimo primjere takove tvorbe glagolskoga pridjeva trpnoga od prezentske osnove glagola II. vrste, npr. *otkinjene grane* 'otkinute grane', *smržnjeno srebro* 'smrznuto srebro', *dignjen zapor*.

Oblike niječnoga prezenta pomoćnoga glagola *bit* 'biti' u Šibarićevim pjesmama susrećemo u oblicima *nis* za 1. os. jednine, npr. *morda uspijem ča danaska nis* 'možda uspijem što danas nisam', zatim *nî* za 3. os. jednine, npr. *nî ovo vrime za lastavice* 'nije ovo vrijeme za lastavice', te *nisu* za 3. os. množine, npr. *lani se u njemu nisu legle tičice*. Niječni prezent glagola *imat* u Šibarića je u 1. os. jednine *nimam*, npr. *nimam sviće*. M. Trdić je u tounjskom govoru zabilježila sukladne niječne prezentske oblike glagola *bit* te niječne prezentske oblike glagola *imat* za 1. i 2. os. jednine (*nimam, nimaš*) te za sve tri os. množine (*nimamo, nimate, nimaju*). Zamjetno je da nije zabilježila oblik za 3. osobu jednine, a to je zato što toga oblika u tounjskom idiomu nema. Primjeri iz Šibarićevih stihova pokazuju da se umjesto izostavljenoga oblika rabi oblik niječnoga prezenta pomoćnoga glagola *bit*, npr. *bašće više nî* 'nema više vrta'; *nî blaga da pase* 'nema blaga da pase'; *sada nikega nî* 'sada nikoga nema'. Takova je uporaba niječnoga oblika za 3. os. jednine u brojnim govorima čakavskoga ikavsko-ekavskoga dijalekta uobičajena već stoljećima. Prezentski oblik *nî* u navedenim dvama značenjima valja razlikovati od veznika *ni*, npr. *nî ovo vrime za lastavice, a nî ni za narod* 'nije ovo vrijeme za lastavice, a nije ni za narod'.

Šibarićevi glagoli IV. vrste imaju za 3. os. množine prezentski nastavak *-e*, npr. *oriji zore* 'orasi zriju, dozrijevaju', prema tounjskom infinitivu *zorit*, prez. *zori*, npr. *zori grozje* 'grožđe zrije'. Prezentski nastavak *-e* za 3. os. množine imaju i Šibarićevi glagoli VI. vrste, npr. *iz rafunga se dim diguje* 'iz dimnjaka se dim diže', prema tounjskom infinitivu *digevat se*, prez. *digujem se*. Također taj nastavak ima i glagol 7. razreda I. vrste *spat*, npr. u Šibarića *spe već dugo* (odnosi se na *mamine oči*). Glagoli 3. razreda V. vrste imaju za 3. os. množine prezentski nastavak *-ju*, npr. *luplju po misli* (prema tounjskomu infinitivu *lupat*, prez. *lupljem*); *fužu se* (prema infinitivu *fuzat se*, prez. *fužem se*). Takav tip prezentskoga nastavka u glagola 3. razreda V. vrste od starine je karakterističan za brojne govore čakavskoga ikavsko-ekavskoga dijalekta.

U Šibarićevim pjesmama nalazimo s prefiksima *do-*; *pro-* i *za-* izvedenice nekadašnje-ga glagola kretanja *it* 'ići', koje čuvaju u infinitivu skup *jt*, a u prezentskim i imperativnim

glagolskim oblicima glasovnu skupinu *jd*, tj. *dojt* prez. *dojdem*; *projt*, prez. *projdem*; *zajt*, prez. *zajdem*, npr. inf. *će l dojt tice* 'hoće li doći ptice'; 3. os. jd. pz. *morda ki dojde* 'možda tko dođe'; 2. os. jd. imperativa *dojdi*; 3. os. jd. pz. *leto projde*; *vrime projde*; 3. os. jd. pz. *u hižu zajde*. Sve su te realizacije uobičajene u čakavštini. Sukladne infinitivne i prezentske oblike zabilježila je u tounjskom organskom idiomu M. Trdić.

Oblik glagolskoga pridjeva radnog nekadašnjega glagola *it* Šibarić rabi s reduciranim inicijalnim samoglasnikom /i/, npr. *kada je narod cestom šal* 'kada je narod cestom išao'. Takove su realizacije česte u sjeverozapadnoj čakavštini.

Različiti nazivi za različite vrste snijega postoje samo u krajevima gdje snijeg redovito pada, i to obilnije. U Tounju, smještenom istočno od Ogulina, snijeg je zimi uobičajen. Stoga ne začuđuje ni posebni naziv *celac* (G jd. *celca*) za još neugaženi snijeg, s tvorbenom preoblikom: *snig ki je još cel*. Stoga je ta imenica muškoga roda izvedena sufiksom *-(a)c* iz osnove pridjeva *cel*. Stara hrvatska glagolska imenica muškoga roda *zvon* (u značenju 'zvonjava') izvedena je nultim sufiksom iz prezentske glagolske osnove.

Šibarić u svojim pjesmama rabi riječ *ćućak* 'cvrčak'. Zanimljivo je da su istu realizaciju rabili i moravski Hrvati (današnja Češka), kojih su predci iselili s područja južno od Karlovca. Po Šibarićevoj etimološkoj figuri *ćućak ćućka* 'cvrčak cvrči' može se zaključiti da je imenica *ćućak* izvedena sufiksom *-(a)k* od skraćene prezentske osnove glagola *ćućkat*.

Među izvedenicama ženskoga roda sufiksom *-ana* izdvajamo ovom prigodom imenicu *pekâna* s leksičkim značenjem 'pećnica'. Ta je imenica izvedena od prezentske osnove glagola *peč*.

Među izvedenicama ženskoga roda sufiksom *-ka* izdvajamo dvije. Prva je Šibarićeve imenica *rolka* (s leksičkim značenjem 'valjak za tijesto', i tvorbenim značenjem: ono čim se rola). Ta je imenica hibridna izvedenica od tuđe prezentske osnove, tj. od prezentske osnove glagola *rolat* (prema njem. *rollen*) i domaćega sufiksa *-at*. Druga je imenica *cipanka* 'cjepanica', koja je izvedena od glagolskoga pridjeva trpnoga, također sufiksom *-ka*. Imenicu *kapavka* (s leksičkim značenjem 'streha', i tvorbenim značenjem: rub krova s kega kaplje) na sinkronijskoj tvorbenoj razini valja izvoditi sufiksom *-avka* iz prezentske osnove glagola *kapat*. Tounjsku Šibarićevu imenicu *žaravka* (s tvorbenim značenjem: ono ča se žari) također na sinkronijskoj razini valja izvoditi sufiksom *-avka* od prezentske osnove glagola *žarit*, premda su u dijakroniji moguća i drugačija izvođenja.

Sufiksalnu izvedenicu *jabukovnica* (u značenju 'savijača od jabuka') nije moguće izvesti sufiksom *-ica* jer u tounjskom idiomu, a isto tako ni u Šibarićevu pjesničkom jeziku nije potvrđen pridjev **jabukovni*. Zbog toga imenicu *jabukovnica* valja izvoditi od odnosnoga pridjeva *jabukov*, a sufiks je *-nica*. Isto vrijedi za imenicu *orijovnica* (u značenju 'orahnjača') koja se izvodi sufiksom *-nica* od odnosnoga pridjeva *orijov* (u značenju 'orahov, koji se odnosi na orah'). Ta dva primjera pokazuju način tvorbe naziva za kolače s voćem s tvorbenim obrascem: osnova odnosnoga pridjeva + sufiks *-nica*.

Sufiks *-ina* u tounjskom se govoru rabi pri tvorbi imenica s različitim tvorbenim obrascima i različitim tipovima značenja. Tako npr. imenica *puklina* (s leksičkim značenjem 'napuklina, pukotina', i tvorbenim značenjem: ono, ča je puklo) izvedenica je od osnove glagolskoga pridjeva radnoga sufiksom *-ina*. Premda imenica *mrvinna*, koja je izvedena

sufiksom *-ina* (u značenju ‘mrvica’) ima deminutivno značenje, u sustavu tounjskoga rječotvorja nije izvedena iz osnove imenice *mrva* nego iz prezentske osnove glagola *mrvit*. Izvedenica *mrvin* uobičajena je u čakavštini od starine, pa je susrećemo i u polutisućljetnoj dijaspori u austrijskom Gradišću, npr. u mjesnim govorima Stinjaka (usp. Neweklowski 1989: 79) i Pajngrta (usp. Koschat 1978: 233). Od pridjeva tuđega podrijetla *škur* (prema tal. *scuro* ‘taman’), u Šibarićevim je pjesmama potvrđena imenica s apstraktnim značenjem *škurina* (u leksičkom značenju ‘tama, mrak’, s tvorbenim značenjem: osobina onega ča je škuro), koja je izvedena sufiksom *-ina*. Ta je imenica također uobičajena u brojnim čakavskim govorima u polutisućljetnoj dijaspori u Gradišću i zapadnoj Mađarskoj. Od pridjeva *škur* izveden je i glagol *škurit*. Taj je glagol izveden glagolskim sufiksom *-it*, npr. u Šibarićevim stihovima *oblaki lete / i nebo škure*.

Apstraktna imenica *dobroća* (s tvorbenim značenjem: osobina onega ča je dobro) izvedena je sufiksom *-oća* iz osnove opisnoga pridjeva.

Šibarićeva glagolska imenica *joka* ‘jaukanje, plač’ izvedena je sufiksom *-a* od prezentske osnove onomatopejskoga glagola *jokat*. Taj se glagol (u fonološkim inačicama) i inače susreće u govorima s čakavskom osnovicom u ogulinskom kraju. Šibarićeva glagolska imenica *mućanje* izvedena je sufiksom *-nje* od infinitivne osnove glagola praslavenskoga podrijetla *mućat*¹.

Šibarićeva tounjska posuđenica *vekerica* (‘budilica, sat sa zvoncem za buđenje’, prema njem. *wecken* ‘buditi’) na sinkronijskoj je razini tvorbeno nemotivirana riječ.

Među zbirnim imenicama susreću se u ovim pjesmama izvedenice sufiksom *-je*, npr. od osnove imenice srednjega roda *staklo* izvedena je zbirna imenica *stakalje*, npr. u Šibarića: *stakalja je bilo i slupani cigal po celem dvoru*. Ta je zbirna imenica izvedena od osnove *stakl-* imenice srednjega roda *staklo*, s pri sufiksaciji umetnutim blagozvučnim *a* između dva završna fonema osnove (*stakl-* + *-je* > *stakal-* + *-je*). Na granici tvorbeno osnove i sufiksa provedeno je jotiranje. Izvedenica *stakalje* također je česta u čakavskim govorima u polutisućljetnoj dijaspori u Gradišću.

Leksik Šibarićevih pjesama velikim je dijelom stari hrvatski. Tako npr. rabi riječ *pot* (u značenju ‘znoj’). Ta se riječ susreće gotovo u svim konzervativnijim čakavskim govorima na jugoistoku i sjeverozapadu, a također i u polutisućljetnoj dijaspori. Isto se može reći za Šibarićevu imenicu *oganj* koju su redovito rabili stari hrvatski pisci, ne samo čakavski nego i štokavski, a i danas se rabi u dubrovačkom govoru, a također i u brojnim čakavskim i kajkavskim govorima, naravno u različitim fonološkim inačicama. Sukladno tomu, uobičajena je i u ostalim govorima s čakavskom osnovicom u ogulinskom kraju. Riječ *rubac* također pripada staromu sloju hrvatskoga leksika svih triju narječja. U starom hrvatskom leksičkom sloju, iz doba prije velikih turskih osvajačkih pohoda, jest i riječ praslavenskoga podrijetla *lasi* (< *vlas* ‘kosa’). Naravno, rabi se i u ostalim idiomima s čakavskom osnovicom u ogulinskom kraju, a u različitim fonološkim inačicama i inače u čakavštini i kajkavštini, a ponegdje i u hrvatskoj štokavštini, npr. u Dubrovniku. Šibarić također rabi staru

¹ Stari hrvatski glagol *mućati* u standardnom hrvatskom jeziku sve više potiskuje istoznačnica *šutjeti*, te sukladno tomu glagolska imenica *šutnja*. U čakavštini, međutim, i dalje se čuvaju riječi *mućat* i *mućanje*. Hrvati u polutisućljetnoj dijaspori također rabe te realizacije.

riječ praslavenskoga podrijetla *sliva*, iz koje se tek kasnije razvila fonološka inačica *šljiva* (usp. Skok 1973: 405). U brojnim čakavskim idiomima i danas se rabi starija realizacija *sliva*, a rabio ju je i stariji naraštaj Dubrovčana, također i mnogi kajkavci. U Šibarićevo pjesničkom jeziku, temeljenom na tounjskom govoru, *curak* je 'tanki mlaz tekućine koja se slijeva, curi niz neku površinu'. Sukladno tomu Šibarić piše: *curki s krova teku*. To je vrlo stara izvedenica u hrvatskom jeziku od prezentske osnove glagola *curit*, sa sufiksom *-(a)k*. Do danas se rabi u brojnim hrvatskim govorima u polutisućljetnoj dijaspori u Gradišću (u značenju 'potok'). U Gradišću se rabi i Šibarićevo imenica *hržulja* 'raž'. Šibarić piše: *u dragi raste hržulja*. Ta se riječ i inače susreće u temeljno čakavskim govorima u ogulinskom kraju, ali obično u fonološkoj inačici bez inicijalnoga /h/. Šibarićevo izvedenica *žnjačica* 'žetelica' nastala je mocijskom tvorbom. Imenica *žnjačica* također je uobičajena u idiomima u polutisućljetnoj hrvatskoj dijaspori, a susreće se i u ostalim govorima s čakavskom osnovicom u ogulinskom kraju. Glagolska imenica *bliskanje* (u značenju 'sijevanje') izvedena je sufiksom *-nje* od infinitivne osnove glagola. I ta je riječ u tom značenju uobičajena među čakavcima u polutisućljetnoj dijaspori. U nekim čakavskim govorima u Hrvatskoj također je zabilježen glagol *bliskat* u značenju 'sijevati', npr. u Vodicama u Istri te u migracijskim govorima čakavskoga ikavsko-ekavskoga dijalekta u Žumberku (usp. Skok 1971: 172-173). To je značenje još uvijek očuvano i u hrvatskom standardnom jeziku, pa npr. jezikoslovac Vladimir Anić, u svom *Rječniku hrvatskoga jezika*, među značenjima glagola *bljeskati* navodi i: sijevati. Imenica *obraz* u starijih je hrvatskih pisaca, ne samo čakavskih nego i štokavskih, bila uobičajenija od imenice *lice*. Isto je i kod Hrvata u polutisućljetnoj dijaspori, a takovu uporabu nalazimo i u Šibarića: *stat pred tvoj obraz*. U hrvatskom se jeziku od starine rabila riječ praslavenskoga podrijetla *lastovica* u značenju 'lastavica' (vrsta ptice). Tako je i danas u polutisućljetnoj dijaspori. Međutim, u ogulinskom kraju prevladala je novija fonološka inačica *lastavica*, pa je sukladno tomu rabi i Šibarić. I jedna mu je pjesma naslovljena *lastavice*. Valja upozoriti da je riječ *lastovica* u tounjskom idiomu ipak očuvana, pa tako i u Šibarićevim pjesmama, ali u značenju 'dio pročelja između zadnje ploče i krova (u obliku trokuta)', npr. *lastovice nezadelane i gnjizdo lastavic pod kapavkom* (istaknula S. V.). Upravo je *lastovica* dio kuće gdje su lastavice nekoć rado svijale gnijezda, pa odatle i naziv tomu dijelu.

Zanimljiva je riječ *kuzin* u značenju 'pas'. Slovenski etimolog Marko Snoj smatra da su se leksičke inačice naziva za psa, koje počinju s *kuž-* ili *kuz-*, razvile iz uzvika *kuz* za prizivanje psa (usp. Snoj 2009: 338). Hrvatski pak etimolog Petar Skok uzima u obzir i furlansku riječ *kutin* u značenju 'pas' (usp. Skok 1971: 279). Inačica *kuzin* mogla bi biti kombinacija jednoga i drugoga. U korijenu Šibarićeve riječi *mašvina* 'mahovina' jest stara hrvatska riječ *mah* u istom značenju. U Šibarićevoj tounjskoj inačici promjena je *h > š*, pa odatle *mašvina*. U već spomenutim čakavskim govorima u Žumberku zabilježena je inačica *mašina* s reduciranim /v/ (usp. Skok 1972: 354). Pjesnik rabi i staru hrvatsku riječ praslavenskoga podrijetla *rudina* (u značenju 'brdska sjenokoša, pašnjak na brdu, livada') u primjeru: *rudine zelene* (usp. Skok 1973: 165). Ta se riječ i danas susreće u čakavštini, osobito u toponimiji. Osobito je zanimljiva Šibarićevo riječ *škrpel* u značenju 'kamenjar'. Skok navodi realizaciju *škrpej* u Beloj krajini u Sloveniji u značenju 'kamenito tlo'. Pretpostavlja da je dalmatoromanskoga

podrijetla (usp. Skok 1973: 273). Taj je podatak vrlo zanimljiv imamo li na umu da je stanovništvo Bele krajine velikim dijelom hrvatskoga podrijetla, a predci su im uglavnom bili čakavci ikavsko-ekavskoga dijalekta. Skok ističe i uporabu riječi *škrpio*, gen. *škrpjela* u Dubrovniku, u značenju 'prag od prozora i vrata'. Uspoređuje te riječi s imenom otočića Gospa od Škrpjela pred Perastom u Boki kotorskoj (usp. Skok, isto). Valja napomenuti da je otočić Gospe od Škrpjela umjetni, zavjetni otok Gospi, koji su izgradili sami Peraštani nanošenjem i slaganjem kamenja oko jedne podvodne hrudi.

Pridjev *stekli*, koji je etimologijski povezan s glagolom praslavenskoga podrijetla *teć* (usp. Skok 1973: 450), u slovenskim se te u pojedinim hrvatskim kajkavskim idiomima rabi u prenesenom značenju 'bijesan'. U Šibarića ga, u sintagmi *stekle čele*, nalazimo u srodnom prenesenom značenju 'poludjele, uznemirene pčele'. Vjerojatno je pridjev *stekli* na tom području kajkavizam.

Šibarić rabi stari hrvatski pridjev praslavenskoga podrijetla *žuk*, koji je u morfonološkim inačicama uobičajen u kajkavštini i sjeverozapadnoj čakavštini, pa tako i u polutisućljetnoj dijaspori. Pridjev praslavenskoga podrijetla *mrzal* (u značenju 'hladan') također je uobičajen u sjeverozapadnoj čakavštini i polutisućljetnoj dijaspori, a rabi ga i Šibarić, npr. *mrzal vitar*; *mrzla voda*.² Šibarić rabi od toga pridjeva izvedenicu *mrzlina* sa sufiksom *-ina*, koja ima apstraktno značenje ('hladnoća'). U čakavštini je uobičajen stari hrvatski pridjev *sajav*, koji rabi i Šibarić. U štokavštini, osobito u novoštokavštini, pa sukladno tomu i u normiranom hrvatskom književnom jeziku rabi se leksička inačica *čađav*.

Stari hrvatski glagol praslavenskoga podrijetla *delat* 'raditi' uobičajen je u sjeverozapadnoj čakavštini, pa tako i u temeljno čakavskim govorima u ogulinskom kraju. Rabi ga i Šibarić u svojim pjesmama. U čakavštini je od starine uobičajen i stari hrvatski glagol praslavenskoga podrijetla *ufat se*, pa se susreće i u govorima s čakavskom osnovicom ogulinskoga kraja. U Šibarića ga susrećemo u prezentskom obliku *ufam se*. Glagol *spat*, prez. *spim* 'spavati' u hrvatskom se jeziku rabi od starine u čakavštini, štokavštini i kajkavštini. U hrvatskom standardnom jeziku potisnuo ga je glagol 4. razreda V. vrste *spavati*, koji je izveden od glagola 7. razreda I. vrste *spati*, te vremenom preuzeo njegovo značenje.³ Budući da je glagol *spat* uobičajen u hrvatskim govorima u ogulinskom kraju, nije začudno što u Šibarićevim pjesmama susrećemo i infinitiv *spat* i prezentske oblike, npr. *dugo spiš*.

Šibarić često rabi stari pridjev *šar* bez sufiksa *-en* (koji je u brojnim idiomima naknadnom, tj. sekundarnom pleonastičkom sufiksacijom dodan tomu pridjevu), npr. *od šari zidov*; *šare ambrele*. Stari pridjev *šar*, *-a*, *-o* susreće se i drugdje u čakavskom ikavsko-ekavskom dijalektu, npr. u polutisućljetnoj dijaspori.

U Šibarićevim dijalekatnim stihovima susrećemo i prilog *kuliko* 'koliko', npr. *kuliko puti je motiku trebalo dignut i spustit*. Taj prilog, sa samoglasnikom /u/, uobičajen je u govorima s čakavskom osnovicom u ogulinskom kraju, a redovito se rabi i u čakavskim ikavsko-ekavskim govorima u polutisućljetnoj dijaspori.

Ovaj autor rabi i stari prijedlog praslavenskoga podrijetla *prez*, npr. *tih je noć, prez miseca*; *prez daška*; *prez zvukov*. Taj se prijedlog susreće u brojnim govorima sjeverozapadno-

² Hrvatski standardolozi pridjev *mrzli* obično smatraju snažno stilski obilježenim regionalizmom.

³ Glagol *spati* danas se u standardnom jeziku smatra stilski snažno obilježenom riječju.

padne čakavštine, pa tako i u ogulinskom kraju, i u polutisućljetnoj dijaspori. Zanimljivo je, međutim, da u priložnoj funkciji s apstraktnim značenjem rabi fonološku inačicu *brez*, npr. *brez reda*. Realizacija *brez* nastala je križanjem starih istoznačnica *bez* i *prez*. Inačica *brez* vrlo je česta u starih hrvatskih čakavskih pisaca, a također i u brojnim čakavskim i štokavskim hrvatskim govorima, pa i u čakavskim govorima ogulinskoga kraja kao novija pojava u odnosu na *prez*.

U Šibarića susrećemo prijedložne fonološke inačice *prama* i *prema*: *prama suncu*; *prema svitlu*. Prva je inačica s arhaičnim odrazom praslavenskoga jata fonemom /a/, tj. *prama*. Druga je inačica s ekavskim odrazom jata, tj. *prema* (usp. Skok 1973: 33). Stari prijedlog praslavenskoga podrijetla *čez* 'kroz' još uvijek je u uporabi u pojedinim čakavskim govorima. Sukladno tomu, čest je u Šibarićevom čakavskim stihovima, npr. *čez moje lasi*; *vitara čujem čez krošnju*. Sa starom enklitičkom česticom *bo* iz praslavenskoga doba (usp. Skok 1971: 176) Šibarić rabi veznik *jerbo* 'jer'.

Tročlani naziv *majke božje pas* Šibarić rabi u značenju 'duga na nebu', npr. *a onda odjedanput sunce / i majke božje pas preko celega neba*. Srodan tip naziva susreće se u različitim hrvatskim govorima, npr. u čakavštini *božji pas* (npr. u pojedinim govorima na Cresu i Krku), *boži pasca* (npr. u Kastvu u sjeveroistočnoj Istri), *babin pas* u Tribunju kraj Šibenika, na zadarskom otočju (npr. otoci Iž, Rivanj, Ošljak), u različitim govorima na otoku Pagu (npr. Poveljana, grad Pag, Kolan), zatim na otoku Uniju, ali i u pojedinim čakavskim migracijskim govorima u Istri, npr. u Orbanićima kraj Žminja. U kajkavštini se npr. rabi naziv *boži pas 'c*, npr. u prigorskim govorima i pojedinim govorima donjosutlanskoga dijalekta (usp. Vulić 2012: 78).

Dvočlani izraz *bit lazno* (u glagolskom značenju 'imati vremena') također se susreće u ovim pjesmama, npr. *vrelo ću čistiti kad mi bude lazno*; *komu je lazno*, također i u niječnom obliku *nam ni lazno* 'nemamo vremena'. Srodne se realizacije rabe i u drugim čakavskim govorima ogulinskoga kraja, npr. *nimat lazno* 'nemati vremena' u Oštarijama, također i u različitim drugim govorima sjeverozapadne čakavštine, npr. *imat lazno* i *nimat lazno* u polutisućljetnoj dijaspori u Austriji, zapadnoj Mađarskoj i Slovačkoj.

Frazem *se u šesnajs* Šibarić je vjerojatno preuzeo iz hrvatskoga književnoga jezika, u kojem se *sve u šesnaest* rabi u priložnom značenju 'vrlo intenzivno, iz sve snage'. Naravno u istom je značenju i ova dijalekatna pjesnička inačica.

U Šibarićevu pjesništvu, temeljenu na tounjskoj čakavštini, nalazimo posuđenice iz različitih jezika.

Među posuđenicama ima romanizama, kao i inače u čakavštini, npr. *ambrela* (prema tal. *ombrello* 'kišobran'); *banda* (prema tal. *banda* 'strana'); *fažol* (prema tal. *fagiolo* 'grah'); *kamara* (prema tal. *camera* 'soba'); *padelica* (prema tal. *padella* 'plitka posudica za kuhanje'). Među romanizmima je i apstraktna imenica *kuraža* (prema franc. *courage* 'hrabrost'). Posebice je zanimljiv posuđeni romanizam *cimiter* (prema tal. *cimitero*). U Šibarićevu se tounjskom idiomu rabi u značenju 'prostor oko crkve, okupljalište ljudi nakon bogoslužja'. To je inače vrlo stara posuđenica u hrvatskom jeziku koju rabe i Hrvati u polutisućljetnoj dijaspori, ali u značenju 'groblje'. Izuzmemo li kapelice i crkvice koje se grade na modernim grobljima, danas groblja najčešće nisu oko župne ili neke druge mjesne

crkve, ali u prošlosti je to bilo uobičajeno u manjim mjestima. Tada je *cimiter*, kao ograđeni prostor oko crkve, ujedno bio i prostor groblja.

U čakavštini središnje Hrvatske, zbog višestoljetnoga života u Austro-Ugarskoj Monarhiji, velik je broj posuđenica iz njemačkoga. Zato nije začudno što ih i u Šibarićevim pjesmama ima znatan broj, npr. imenice *cagar* (prema njem. *Zeiger* 'kazaljka'); *cug* (prema njem. *Zug* 'vlak'); *farba* (prema njem. *Farbe*); *fertun* (prema njem. *Vortuch* 'pregača'); *firunga* (prema njem. dij. *Fürhang* 'zavjesa'); *firtalj* (prema njem. *viertel Teil* 'četvrti dio, četvrt, četvrtina'); *ganak* (prema njem. *Gang* 'vanjski kućni trijem, drveni'); *germa* (prema njem. *Germ* 'kvasac'); *hamper* (prema njem. *Amper* 'vjedro, kabao'); *merlin* (prema njem. *Möhre* 'mrkva'); *rafung* (prema njem. *Rauch* 'dim' + *fangen* 'hvatati', a sve zajedno ima značenje 'dimnjak'); *šarajzlin* (prema njem. *schüren* 'raspirivati, žariti' + *Eisen* 'željezo', a sve zajedno znači 'žarač', tj. 'željezna naprava za raspirivanje žara'); *šlajer* (prema njem. *Schleier* 'veo'); *šos* (prema njem. *Schoss* 'suknja'); *štokrl* (prema njem. *Stockerl* 'stolac bez naslona, obično kuhinjski'); *vurmajer* (prema njem. *Uhrmacher* 'urar'); *župa* (prema njem. *Suppe* 'juha'). Imenica *hiža* (pa tako i fonološka inačica *iža*) stari je germanizam u hrvatskom jeziku. Šibarić ga redovito rabi u značenju 'kuća', npr. *na nuglu hiže / rasla loza; hodimo praznimi ulicama / i govorimo o ižami*. Realizaciju *iža* moguće je susresti i u drugim govorima s čakavskom osnovicom u ogulinskom kraju.

Tu je i posuđena imenica *tanac* (prema njem. *Tanz* 'ples'). Premda se u njemačkom jeziku rabi glagol *tanzen*, u Šibarićevu je tounjskom idiomu glagol *tanecat* tvorbeno motivirana riječ na sinkronijskoj razini, tj. hibridna tvorenica izvedena od osnove *tanc-* imenice *tanac* (G jd. *tanca*) domaćim sufiksom *-at*, npr. *po vrući plohi tancaju*. Hibridna je tvorenica i gradivni pridjev *plenat* (< *plehnat*, u značenju 'limeni'), s osnovom njemačkoga podrijetla (prema njem. *Blech* > *pleh*, u značenju 'lim') i hrvatskim sufiksom. Glagol *gruntat* (prez. *gruntam*) nastao je prema njem. *grundeln* 'roniti'. Međutim, u hrvatskim se idiomima, pa tako i u Šibarićevim stihovima, taj glagol s tuđom osnovom rabi u prenesenom značenju 'ponirati u mislima, razmišljati, domišljati se'. Nije tvorbeno motiviran na sinkronijskoj razini.

Iako je imenica *vanjkuš* njemačkoga podrijetla, u hrvatskim govorima, pa tako i u Šibarićevim stihovima nije germanizam jer je posuđena preko mađarskoga *vánkos*. Mađarskog je podrijetla npr. posuđena imenica *fela* (prema mađ. *fél* 'vrsta'). Glagol *fuzat se* 'klizati se' također ima mađarsku osnovu. U čakavskim se ikavsko-ekavskim govorima susreće npr. u Žumberku te u polutisućljetnoj dijaspori.

Budući da su govori s čakavskom osnovicom u ogulinskom kraju nakon turskih osvajačkih pohoda i doseljavanja novoštokavaca bili izloženi štokavskom utjecaju, u tim čakavskim govorima ima i turcizama. Nalazimo ih i u Šibarića, npr. *čošak* (u značenju 'kut'), npr. *pritažil se u najdaljem čošku*. Rabi ga i u frazemu *čamit u čošku* u glagolskom značenju 'osamiti se', npr. *saki u svojem čošku čami*. Tu je i vrlo prošireni turcizam *divan* (u značenju 'razgovor, govor'), npr. *zbrčkani divan*. Šibarić tu posuđenicu rabi i u frazemu *plest divan* 'komunicirati, razgovarati'), npr. *pletu čudan divan*. Može se usporediti s frazomom *razmetnut se u divan* 'rasripovijedati se' koji rabe bunjevački Hrvati u Bačkoj (usp. Vulić 2009a: 104).

Zanimljiv je i kontrast sastavljen od turcizma *divan* i hrvatske glagolske imenice, tj. kontrast *divan* i *mućanje*. U pjesmama se susreće i glagol *divanit* 'govoriti, razgovarati',

koji je na sinkronijskoj razini tvorbena motivirana hibridna izvedenica s hrvatskim sufiksom *-it*, kojoj je tvorbena osnova turcizam *divan*.

Imenica *klobuk*, koju rabi i Šibarić, u hrvatskom je jeziku stara posuđenica, najvjerojatnije iz Azije, iz nekoga turkotatarskoga idioma (usp. Bezljaj 1982: 45).

U hrvatskim organskim idiomima, kao i u pjesmama temeljenim na tim idiomima, mnoge riječi čuvaju stara značenja koja se djelomice ili potpuno razlikuju od značenja koja te riječi imaju u današnjem hrvatskom standardnom jeziku. Tako se i u starijem leksičkom sloju Šibarićevih pjesama nalaze pojedine riječi koje su zadržale stara značenja. Uzmimo npr. staru hrvatsku riječ *dvor* koja se u današnjem standardnom jeziku ponajprije rabi u značenju 'dvorac', dok se značenje 'dvorište' smatra snažno stilski obilježenim. U brojnim je čakavskim govorima, uključujući i govore s čakavskom osnovicom u ogulinskom kraju, uporaba riječi *dvor* u značenju 'dvorište' posve stilski neutralna, pa je tako i u Šibarića.

Stara hrvatska riječ *blago* u ovim se pjesmama rabi u svom prvotnom značenju 'stoka', npr. *i ni blaga da pase*. Tako je i u ostalim govorima s čakavskom osnovicom u ogulinskom kraju, a tako je i u govorima u polutisućljetnoj dijaspori.

Ovoj skupini pripada i imenica *pivnica* u značenju 'općenito svaki prostor u kući ispod razine zemlje'. U tom se značenju riječ *pivnica* rabi u govorima s čakavskom osnovicom u ogulinskom kraju, u pojedinim čakavskim govorima u Gackoj, u govorima u polutisućljetnoj dijaspori, a u tom je značenju rabi i Šibarić. U tim idiomima nije još prevladao grecizam *podrum*. U čakavskim ikavsko-ekavskim govorima u polutisućljetnoj dijaspori, riječ *rožica* rabi se u značenju 'cvijet'. U tom je značenju ima i Šibarić.

Pod utjecajem doseljenih novoštokavaca u središnju Hrvatsku, u tounjskom se idiomu rabi riječ *južina* u značenju 'objed, središnji obrok u danu'. Tu realizaciju rabi i Šibarić u svojim pjesmama. I u ostalim se čakavskim govorima u središnjoj Hrvatskoj rabi riječ *juž(i)na* u značenju 'objed', npr. u Brinju u senjskom zaleđu *južina* znači 'objed' (usp. Finka i Pevešić 1968: 27 i 35), a tako je i sjevernije, npr. u Kopolju kraj Otočca (usp. Kranjčević 2004: 283). U istom se značenju ti leksemi rabe u čakavskim i temeljno čakavskim govorima ogulinsko-modruškoga kraja (usp. Vulić 2008: 21). Tako je bilo i u govoru Hrvata u Hajmašu sjeverno od Pečuha u Mađarskoj, čiji su predci bili podrijetlom iz ogulinskoga kraja (usp. Vulić 2007: 36). Ostali čakavci (tj. čakavci izvan središnje Hrvatske) redovito rabe za središnji obrok u danu naziv *obed*, *obied*, *obid* i sl., dok im je (*j*)*užina* 'popodnevni obrok'. Zbog toga je jasno da je u značenju 'objed' leksem *južina* štokavizam, ali ipak s fonološkom razlikom u odnosu na uporabu te riječi u novoštokavskim ikavskim govorima. Naime, u čakavskim i temeljno čakavskim govorima u središnjoj Hrvatskoj redovito se rabi fonološka inačica *juž(i)na* s protetskim *j-* kao čakavskom značajkom. Za razliku od čakavaca, bunjevački Hrvati u zaleđu Senja (kao i bunjevački Hrvati u Bačkoj), koji su novoštokavci ikavci, rabe u značenju 'objed' riječ *juž(i)na* bez protetskoga *j-*. Pod utjecajem doseljenih novoštokavaca ikavaca ta je riječ u autohtonim čakavskim govorima u središnjoj Hrvatskoj promijenila značenje, ali je zadržala protetsko *j-* koje je imala i u starom značenju 'popodnevni obrok'

Već je spomenuto da Šibarić rabi i riječ *pot* u značenju 'znoj'. Iz te je imenice sufiksom *-(a)n* izveden pridjev *potan*, koji Šibarić rabi i u prenesenom značenju 'vlažan', npr. *po potnem oknu*.

Temeljno značenje glagola *naćuliti* jest 'napeti uši da se bolje čuje'. Odatle u standardnom jeziku frazem *naćuliti uši* upravo u tom značenju. U Šibarića nalazimo taj frazem u dijalekatnoj inačici, i to s oblikom glagolskoga pridjeva radnoga: *naćulil vuha*. Šibarić, sukladno tomu, u svojim dijalekatnim stihovima rabi i pridjev *naćuljen* (u prenesenom značenju 'napet'): *sidim naćuljen*.

Šibarić rabi glagol *starat* (u značenju 'starjeti, postajati star'), i to u prezentskom obliku u primjeru *rudine zelene staraju* (u značenju 'brdske sjenokoše stare, tj. gube svoju svježinu'). Ta je uporaba zanimljiva jer se u mnogim idiomima taj polazni glagol izgubio i uglavnom se rabi samo od njega izveden svršeni glagol s prefiksom *po-*: *postarati* (u značenju 'učiniti koga ili što starim'), odnosno *postarati se* (u značenju 'postati star, ostarjeti').

U pojedinim, ponajprije štokavskim idiomima, glagol *ćut* 'primati podražaj osjetilom sluha' sinestezijom je dobio i značenje 'primati podražaj osjetilom njuha'. Skok smatra da je ta semantička značajka karakteristična za Bosnu (usp. Skok 1971: 344). U tom ga značenju susrećemo i u Šibarića: *kuvano vino ćujem*.

Romanizam *fermat (se)* (prema tal *fermare*) u krajevima uz more uobičajen je u značenju 'zaustaviti se, stati'. U pojedinim pak čakavskim govorima južno od Karlovca, pa i sjevernije u migracijskim govorima u Žumberku, glagol *fermat* znači 'krizmati' (usp. Skok 1971: 512). Budući da su krizmanici u pravilu lijepo obučeni, glagol *fermat se* počeo se rabiti i u značenju 'lijepo se obući, urediti se'. U tom ga značenju rabi i Šibarić: *nek se pojde fermat / u lipu robu*.

Od imenice *utro* protezom je nastala fonološka inačica *jutro* u značenju 'prvi dio dana'. Ta se imenica rabila s nekadašnjim prijedlogom *vъ* u značenju 'u jutro', ali i u značenju 'sutra'. Nakon ispadanja poluglasa, reducirao se i inicijalni fonem /v/, tj. *vъ jutro* > *v jutro* > *jutro* u značenjima 'u jutro' i 'sutra'.

Navedeni primjeri iz Šibarićeva pjesničkoga jezika, temeljena na tounjskom čakavskom idiomu, jasno pokazuju da potencijal hrvatskoga jezika u cjelini, uključujući i pojedine mjesne idiome, nije dovoljno pretočen u pisana djela. Mnogi nedovoljno istraženi govori izumiru ili se nepovratno mijenjaju. Dijalekatno pjesništvo, premda često nije doslovna preslika organskoga idioma, važan je način očuvanja spomenutoga jezičnoga potencijala.

LITERATURA I USPOREDBENA VRELA:

- Bezljaj, France (1982): *Etimološki slovar slovenskega jezika*, sv. 2, Ljubljana
- Finka, Božidar; Pavešić, Slavko (1963): "Izvještaj o dijalektološkom istraživanju u predjelu od Modruša do Tounja u Lici", *Ljetopis JAZU*
- Finka, Božidar; Pavešić, Slavko (1968): "Rad na proučavanju čakavskoga govora u Brinju i okolici", *Rasprave Instituta za jezik*, knj.1., Zagreb, str. 5-44

- Ivić, Pavle (1961): Prilozi poznavanju dijalektalne slike zapadne Hrvatske, Godišnjak Filozofskog fakulteta u Novom Sadu, knj. 6, Novi Sad, str. 191-212.
- Koschat, Helene (1978): *Die čakavische Mundart von Baumgarten im Burgenland, Schriften der Balkankommission Linguistische Abteilung XXIV. / 2*, Verlag der Osterreichischen Akademie der Wissenschaften, Wien
- Kranjčević, Milan (2004): *Ričnik găcke čakăvšćine. Kônpoljski divân*, Katedra Čakavskog sabora pokrajine Gacke, Grafrade, Rijeka
- Neweklowsky, Gerhard (1989): *Der kroatische Dialekt von Stinatz Wörterbuch, Wiener slawistischer Almanach, Sonderband 25.*, Wien
- Lisac, Josip (2009): *Hrvatska dijalektologija 2. Čakavsko narječje*, Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb
- Lukežić, Iva (1990): *Čakavski ikavsko-ekavski dijalekt*, Rijeka
- Lukežić, Iva (2012): *Zajednička povijest hrvatskih narječja*, Hrvatska sveučilišna naklada – Filozofski fakultet u Rijeci – Katedra Čakavskog sabora Grobinšćine, Zagreb – Rijeka
- Moguš, Milan (1977): *Čakavsko narječje*, Školska knjiga, Zagreb
- Pliško, Lina (2000): *Govor Barbanštine*, Filozofski fakultet u Puli, Pula
- Skok, Petar (1971-1973): *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, I-III, JAZU, Zagreb
- Snoj, Marko (2009): *Slovenski etimološki slovar*, II. dopunjeno izdanje, Modrijan založba – ZRC SAZU, Ljubljana
- Trdić, Marija (2009): *Iz fonologije govora Tounja*, rukopis
- Valčić, Ante Toni (1998): *Nikoga ni*, Ogranak Matice hrvatske Zadar, Zadar
- Vulić, Sanja (2007): “Govor Hrvata u Mađarskoj koji su podrijetlom sa širega ogulinskoga područja”, *Modruški zbornik*, knj. 1., Modruš, str. 13-51
- Vulić, Sanja (2008): “O govoru Turković Sela”, *Modruški zbornik*, 2, Modruš, str. 3-29.
- Vulić, Sanja (2009a): *Vitezovi hrvatskoga jezika u Bačkoj*, NIU Hrvatska riječ – Matica hrvatska Ogranak Subotica, Subotica
- Vulić, Sanja (2009b): “Oštarski govor u Strohalovo doba i danas”, u: *Rudolf Strohal i njegovo djelo. Zbornik radova sa Znanstvenoga skupa povodom 150. obljetnice rođenja Rudolfa Strohala, Karlovac 20. listopada 2006*, ur. Alojz Jembrih, Zagreb, str. 189-201
- Vulić, Sanja (2011): “Štokavski hrvatski književni jezik”, u: *Povijest hrvatskoga jezika. 2. knjiga: 16. stoljeće*, ur. Ante Bičanić, Croatica, Zagreb, str. 125-187
- Vulić, Sanja (2012): “Dijalekatno pjesništvo Stipe Cvitana”, u Stipe Cvitan: *Babin pas. Pjesme*, Portorož, str. 78-83
- Vulić, Sanja (2013): “Tounjsko pjesničko pero”, u: Josip Šibarić: *U meni junak (Pisme tovunjske)*, Katedra Čakavskog sabora Modruše, Modruš, str. 7-35
- Vulić, Sanja; Alerić, Marko (2009): “O hrvatskom leksiku na temelju primjera iz čakavskoga narječja”, *Čakavska rič*, god. XXXVII., br. 1.-2., Split, str. 35-55

THE POETIC LANGUAGE AND POETRY OF JOSIP ŠIBARIĆ

S u m m a r y

This paper analyzes the language of Chakavian poet Josip Šibarić who based his poetic language on his native idiom of the Tounje village in central Croatia, which belongs to the Chakavian Ikavian-Ekavian dialect. Šibarić's poetic language has been analyzed on all linguistic levels. Since the poetic idiom is not completely identical to Tounje local speech, the paper compares the two idioms. It also analyzes the themes and motifs of Šibarić's poetry, and their compliance with the poetic expression.

Key Words: *Josip Šibarić, poetry, Chakavian dialect, Tounj*

SUL LINGUAGGIO POETICO E LA POESIA DI JOSIP ŠIBARIĆ

R i a s s u n t o

Viene analizzato il linguaggio usato da Josip Šibarić, poeta che scrive in ciacavo e la cui lingua poetica è basata sull'idioma della città in cui il poeta è nato: Tounj, situato nella Croazia centrale e il cui idioma appartiene al dialetto ecavo. Il linguaggio poetico di Šibarić viene analizzato su tutti i piani della lingua. Siccome l'idioma poetico non corrisponde completamente alla parlata di Tounj, esse vengono paragonate tra di loro. Inoltre, il tema del presente lavoro sono i temi e i motivi presenti nella poesia di Šibarić, come anche il loro rapporto con l'espressione poetica.

Parole chiave: *Josip Šibarić, produzione poetica, il dialetto ciacavo, Tounj*

Podaci o autoru: Dr. sc. Sanja Vulić profesorica je na Odjelu za kroatologiju Hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu. Predaje Hrvatsku dijalektologiju; Jezik Hrvata u dijaspori; Čakavsku književnojezičnu baštinu; Tvorbu riječi u hrvatskom jeziku; Suvremenu hrvatsku književnost u staroj dijaspori i Hrvatski tisak u dijaspori.

e-adrese: svulic@hrstud.hr; sanja.vulic@gmail.com

mob.: 098/ 9044425